

1912-1958 Yılları Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu Pullarında Kullanılan Hemşire İmgesinin Toplumsal Kadın Algısına Etkisi: Doküman İncelemesi

The Effect of The Nursing Image Used in the Red Crescent and Child Welfare Agency Stamps Between 1912-1958 on the Social Perception of Women: A Review

Nesrin Özdil^{1B}, Bahadır Elal^{1B}, Ülkü Baykal^{1B}

SHYD 2022;9(2):200-216
doi:10.54304/SHYD.2022.29053

Cite as: Özdil N, Elal B, Baykal Ü. 1912-1958 yılları Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu pullarında kullanılan hemşire imgesinin toplumsal kadın algısına etkisi: Doküman incelemesi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2022;9(2):200-216.

Öz

Giriş: Pul, tam bağımsızlık aracı olarak, ülke içinde ve dışında devletleri temsil eden, toplumsal algıyı etkileyen sosyoekonomik göstergelerdendir. Pulların içerikleri ve mesajları iktidar tarafından belirlenmektedir. Hemşirelik mesleği, Türk toplumuna ilk kez devlet eliyle pullarla tanıtılmıştır.

Amaç: Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde basılan pullardaki hemşire figürlerinin; kullanım nedeninin, hemşire imgesinin topluma nasıl yansıtıldığının, yurt içine ve yurt dışına hangi söylemlerin aktarılmaya çalışıldığının incelenmesidir.

Yöntem: 1912-1958 yılları arasında posta pullarıyla birlikte kullanılan Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu Pullarında yer alan hemşire figürleri, doküman analizi yöntemlerinden içerik analizi ve eleştirel söylem analizi tasarımıyla incelenmiştir.

Bulgular: Kadın bir erkek ile yan yana ve eşit olarak ilk kez devlet eliyle, resmi bir evrakta hemşire olarak resmedilmiştir. Toplumda edilgen halde bulunan kadının pullarda asker, bayrak ve hemşire imgesi ile güçlendiği, çağdaş kadın imgesinin Türk toplumuna ve dünyaya hemşire figürüyle aktarıldığı görülmüştür.

Sonuç: Türk tarihinde hemşirelik devlet tarafından yüceltilerek, kadınları mesleğe yönlendirmek amacıyla hemşirelik figürü olumlu toplumsal algı oluşturmada kullanılmıştır. Ayrıca, dünyaya ve topluma kadın algısının meslek sahibi, sosyal ve ekonomik yaşama katılım sağlayan birey olarak bu pullarla aktarıldığı, hemşireliğe verilen önemi, mesleğe özendirme çalışmalarını, güç, saygı, şefkat ve güven gibi kurumlara duyulan duygu ve değer pullarda hemşire figürleri ile aktarıldığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Filateli, pul, hemşire, kadın algısı, imaj, hemşirelik imgesi.

Received / Geliş:

10.02.2022

Accepted / Kabul:

21.04.2022

Published Online / Online Yayın:

25.08.2022

Corresponding author /

Sorumlu yazar:

Nesrin Özdil

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Hemşirelikte Yönetim Doktora Programı
Öğrencisi, İstanbul, Türkiye
✉ nesrinozdil@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4310-9271

B. Elal 0000-0002-1556-1383

İstanbul Topkapı Üniversitesi,
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık
Fakültesi, Grafik Tasarım Bölümü,
İstanbul, Türkiye

Ü. Baykal 0000-0001-5790-5992

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa,
Florence Nightingale Hemşirelik
Fakültesi, Hemşirelikte Yönetim
Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Abstract

Introduction: Nursing and its image were introduced to Turkish society for the first time with stamps by the government.

Aim: This study aims to investigate the nurse figures and the reasons for their use, how the nurse image is reflected in society, and what discourses are intended to be communicated domestically and internationally on the stamps commemorating the end of the Ottoman Empire and the beginning of the Republic of Turkey.

Method: Nurse figures on the Red Crescent and Child Welfare Agency compassion stamps, which were used together with postage stamps between 1912-1958, are analyzed with the document analysis method and content analysis and critical discourse analysis design.

Results: It can be seen that the woman was represented in an official document as a nurse, side by side and equal with a man, for the first time by the state during the era when stamps were issued.

Conclusion: It has been seen that the perception of women in the world and society is conveyed with these stamps as an individual who has a profession and participates in social and economic life, the importance is given to nursing, the efforts to encourage the profession, the emotion and value of institutions such as power, respect, compassion, and trust are conveyed with nurse figures on the stamps.

Keywords: Philately, stamp, nurse, woman perception, image, nursing image.

Extended Abstract

Introduction: Stamp, as a tool of full independence, is one of the socio-economic indicators that represent the states in and outside the country and affect the social perception. Nursing and its image were introduced to Turkish society for the first time with stamps by the government.

Aim: This study aims to investigate the nurse figures and the reasons for their use, how the nurse image is reflected in society, and what discourses are intended to be communicated domestically and internationally on the stamps commemorating the end of the Ottoman Empire and the beginning of the Republic of Turkey.

Method: Nurse figures on the Red Crescent and Child Welfare Agency compassion stamps, which were used together with postage stamps between 1912-1958, are analyzed with the document analysis method and content analysis and critical discourse analysis design.

Results: In the study, the findings regarding the examination of 17 stamps out of 39 stamps belonging to Red Crescent and 25 stamps with nurse figures from 57 stamps belonging to CWA, showed in Table 1, which were printed between 1912-1958, are discussed according to years. In these stamps woman, who finds herself in the compassion stamps as a nurse, is reflected in a more contemporary and powerful way, fights shoulder to shoulder with men, cares for the injured, and contributes to the economy. It can be seen that the woman was represented in an official document as a nurse, side by side and equal to a man, for the first time by the state during the era in which stamps are issued. The image of the modern woman is conveyed to Turkish society and the world by stamps with nurse figures in order to create awareness of national identity. In addition, these stamps convey women's perception of the community as a professional who contributes to social and economic life; the significance of nursing, efforts to promote the profession, and emotions and values associated with institutions, such as power, respect, compassion, and trust. In the stamps, it has been seen that the woman, who finds a place for herself in compassion stamps as a nurse, is reflected in a more contemporary and powerful way, fighting shoulder to shoulder with men, caring for the injured, and contributing to the economy. While the stamps of compassion on postal envelopes continued to serve as publicity and propaganda inside and outside the country, the figure of the nurse began to enter the representation of women in daily life. The nurse is depicted as the individual who will heal the wounds in every sense in times of destruction and disaster and protect and watch over those in need. At first, it was seen that nursing was brought to the agenda with more scientific and profession-specific issues such as restructuring, Florence Nightingale and nursing congresses after the 1950s. In Child Welfare Agency stamps, all kinds of needs of children, from bathing to playing, from eating to sleeping, are met by nurses. It is very important in terms of professional image to see the nurse's care-related roles in detail on these stamps. In addition, the heads of the nurses are generally defined as slightly bent forward. This situation can be interpreted as that women and nurses should be dignified and obedient in a society with a patriarchal family structure.

Conclusion: For the first time, an image was used on a valuable document, and for the first time, a woman as a nurse was assigned a profession and duty equally apart from her usual roles in society. With these stamps, it can be said that the society's perception of women as an individual participating in socio-economic life is managed positively. The dress revolution and the official development of nursing education can be seen on those stamps. It is possible to see the changes in the clothes and caps of the nurses on the scales. While the first perception on the Red Crescent stamps is equality between men and women, power, assistance, and patient/injured care, compassion, trust, and self-care are prominent in CWA stamps. Nurses on these stamps symbolize authority, respect, compassion, and trust, which demonstrates the significance placed on the nursing profession and the success of many initiatives to promote it.

Giriş

Özgünlüğü ülkeye göre değişen pullar, istenen sonuca ulaşmada, edinilmek istenen duyguları, düşünceleri yayması nedeniyle asıl görevinin ötesinde farklı siyasal, sosyal görevler üstlenmektedir (Yılmaz, 2019). Gerçekleştirilmek istenen değişikliğe toplumu hazırlamak, toplumu olumlu yönde etkilemek için kullanılmıştır. Harf devrimine geçişi kolaylaştırmak için pullarda, devrimden iki yıl önce Latin alfabesinin Arap alfabesiyle birlikte kullanımı buna örnek gösterilebilir (Yazıcı, 2014). Aktulum (2013) posta pullarında kullanılan görüntü ve metinlerin birbirini tamamlayarak ortak bir söylem oluşturduğunu ve bu söylemlerin içeride ve dışarda ülkeyi ve dönemin yaşam tarzını yansıtan, ortak belleğe seslenen minik büyükelçiler olduğunu belirtmektedir. Çünkü pul; resmi bir gösterge, propaganda aracı, turizm amaçlı da kullanılabilen, ülkenin tarihinden ve belirli bir kesitinden örnekler sunan minyatür bir afiştir (Aktulum, 2013). Pullar bizlere yayınlandığı dönemlere ait toplumun kültürünü, kimliğini, adetlerini, yaşam biçimlerini, siyasi düşüncelerini aktaran iletişim ve eğitim araçlarıdır. Erken Cumhuriyeti Döneminde, geçerli olan pullar üzerinde yapılan araştırmalarda dört ideolojik ana tema tekrarlanmıştır. Bu temalar; topluma öncülük eden bir kurucu ve kurtarıcı, milli bilinci uyandıracak semboller, toplumun kadın algısını değiştirme, hukuki ve ekonomik atılımlar olarak belirtilmiştir (Yılmaz, 2019).

Kızılay 1868 yılında "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" adıyla kurulmuştur. 1877'de "Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti", 1923'de "Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti", 1935'te "Türkiye Kızılay Cemiyeti" ve 1947'de "Türkiye Kızılay Derneği" adını almıştır (Kızılay Tarih, 2011). Savaş yıllarında gelir sağlanması amacıyla pul, süs eşyası, kartpostal ve çiçek satmışlardır (Köksal, 2017). Bu bağlamda, Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin önemli gelirleri arasında şefkat pulları da yer almaktadır (Türkiye Hilal-i Ahmer Mecmuası, 2021).

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (ÇEK) ise 1917 yılında "İstanbul Himaye-i Etfal Cemiyeti" adıyla İstanbul'da kurulmuştur. 1932 yılında posta ve telgraflara kurumun şefkat pulunun yapıştırılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onay verilmiştir (Aile ve Çalışma Bakanlığı, 2021). Türkiye'nin nüfusunun hızlı bir şekilde artırılması ve çocuğun doğumundan başlayarak, korunup kollanmasına savaş sonrası büyük önem verilmiştir. Bu dönemde ÇEK gelir sağlamak amacıyla pul satışına yönelmiştir. 1912-1958 yılları arasında kurum ve kuruluşların yardım toplama amacıyla basmış oldukları "Şefkat Pulları", diğer pullarla birlikte zarfın üzerinde yer almakta, gelirleri ise doğrudan ilgili kurum ve kuruluşlara aktarılmaktadır. 1958 yılından sonra şefkat pullarının posta pullarıyla birlikte kullanımına son verilmiştir (Elal, 2018). 1946 yılında bir milletvekilinin yaptığı konuşmada; nüfusun artırılması ve çocukların korunması için basılacak pulların radyo abone makbuzları, sinema ve tiyatro biletleri, demiryolu biletleri, vapur, tramvay biletleri, noter satışları gibi birçok alanda kullanılabileceği ve 10 para gibi çok küçük miktarlarda bile bağışların yapılabileceği belirtilmiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 1946). "Servet-i Fünun Dergisi"nde, bağış yapabilmek için zengin olmanın gerektiği ve herkesin şefkat pullarından alarak bağış yapabileceği, bu pulların bundan sonra cemiyetin sürekli geliri olacağı, bunun halka anlatılmasının da basının görevi olduğundan bahsedilmektedir (Karakişla, 2004).

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü: Çalışmada, 1912-1958 yılları arasında kullanıma/tedavüle sürülen Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu (ÇEK) pullarında bulunan hemşire figürlerinin incelenmesi amacıyla, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılarak, içerik ve eleştirel söylem analiziyle gerçekleştirilmiştir.

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Yazılı dokümanlar, devlet politikalarını, kültürleri, yaşantıları gelecek nesillere aktaran bir araç olmaktadır. Bugün geçmiş hakkında bilinen birçok bilgi, bu yazılı kaynakların analizi yoluyla ortaya konmaktadır. Doküman incelemesi, araştırılmak istenen konu hakkında bilgi barındıran yazılı materyallerin analizini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmanın Evren ve Örnekleme: Araştırmanın evreni, posta pullarıyla birlikte kullanılan 1912-1958 yılları arasındaki hemşire figürü bulunan Kızılay'a ait 39, ÇEK'e ait 57 toplamda 96 puldan oluşmaktadır. Bu pullardan 13 Kızılay pulu, 27 ÇEK pulu olmak üzere toplamda 40 pul yeniden basılmıştır. Ayrıca Kızılay'a ait iki pul, ÇEK'e ait bir pul toplam 15 farklı renkte basılmıştır. Örnekleme bu pullardan tekrar basılan ve farklı renkleri dışında kalan 42 pul oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı: Araştırmada, Ağaoğulları ve Pabuçoğlu'nun her yıl yayınlanan İSFİLA -Türk Pulları ve Antiyeleri Kataloğu'nda yer alan ve amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen hemşire figürü bulunan pulları incelemek amacıyla, Tablo 1'de yer alan bilgileri ve taşıdıkları anlam bakımından yorumlanmasını da içeren bir "Veri Toplama Formu" oluşturulmuş ve bu forma göre her araştırmacı tarafından farklı zamanlarda pullar incelenmiştir.

Veri Toplama Yöntemi: Araştırmada her yıl düzenli olarak yayınlanan İSFİLA kataloğundan (Ağaoğulları ve Pabuçoğlu, 2010) ve web sayfasından yararlanılmıştır. İSFİLA, Türkiye Filateli Dernekleri Federasyonu ile yapılmış olan protokol gereği Türk pulları ve diğer Filatelik materyalin bilirkışı tarafından yapılan incelemeyi yapmaya yetkili tek kuruluştur. Türkiye'de basılmış olan tüm pullar, kendi boyutlarında ve renklerinde katalogta yer almaktadır. Her bir pulun ait olduğu seri grubu, ücreti, rengi, basıldığı yer ve baskı türü gibi pulla ilgili birçok bilgiye katalogdan ulaşılabilmektedir. Katalogta her pulun bir numarası bulunmaktadır. Kızılay pulları "K" harfi ile ÇEK pulları "C" harfi ile katalogta kodlanmıştır. Çalışmada incelenen pullara, katalog numarası ile yer verilmiştir.

Verilerin Analizi: Çalışmanın örneklemini oluşturan pullar, içerik ve eleştirel söylem analizi ile incelenmiştir. Öncesinde fark edilmeyen, bilinmeyen temaların, boyutların ortaya çıkarılması, keşfedilmesi için kullanılan içerik analizi, ele alınan verilerin derinlemesine analiz edilmesini sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Eleştirel söylem analizi ise dil ve siyasiler arasındaki ilişkilere odaklanarak dil, söylem, metinler ile beden dili, imge veya başka bir işaretle kurulan tüm anlamların incelemesini içermektedir. Eleştirel söylem analizi sadece yazılı veya sözel olanla değil, fotoğraf, medya gibi tüm anlam üreten görüntüler üzerinde çalışarak, bu kaynakların belirli sosyal, politik ve tarihsel süreçler içerisinde yeniden nasıl üretildiklerini incelemektedir. Bu yöntemde, siyasilerin kullandığı dil, metinler ve göstergeler ile söylemi meşrulaştırılması eleştirel bir bakış açısıyla yorumlanmaktadır (Şah, 2020). Eleştirel söylem analizi; sosyal bilimlerde, psikolojide, siyaset biliminde ve özellikle medya çalışmalarında sık kullanılan bir yöntemdir. Bu nedenle bu çalışmada, figürün puldaki anlamından çok o anlamın daha derinde ne belirttiği ile o anlamın toplumsal karşılığı dikkate alınmaya çalışılmıştır. Çalışmada, hemşire figürünün bu pullarda hangi göstergelerle nasıl sunulduğu, kadınların meslek seçimlerinde devlet eliyle hemşireliğe nasıl yönlendirildiği eleştirel bir bakış açısıyla çözümlenmeye çalışılmıştır. Pullar incelenirken görsel farklılıklar ve taşıdığı anlamlar üzerinde durulmuştur. Oluşturulan Veri Toplama Formuna göre hemşire figürü bulunan pullar Kızılay ve ÇEK olarak sınıflandırılmış ve bilgiler betimlenerek analiz edilmiştir. Çalışmadaki pulun bir örneği araştırmanın bulgusuna alınarak taşıdıkları anlam bakımından yorumlanmıştır. Verilerin analizinde; araştırmanın geçerliliğini artırmak için konunun uzmanı araştırmacılar birbirinden bağımsız değerlendirme yapmış, ortaya çıkan kavramlar ve ilişkiler yorumlanarak karşılaştırılmış ve birlikte tartışılarak ortak bir sonuca ulaşılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırma verilerine, açık erişimde olan İSFİLA kataloğundan ulaşıldığından herhangi bir etik kurul izni alınması gerekmemiştir.

Araştırmanın Sınırlılığı: Araştırma verileri, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi gereği araştırmacıların konuya ilişkin birikimi doğrultusunda yaptığı değerlendirme ve yorumlara dayalı incelendiğinden genellenemez.

Bulgular

Çalışmada; 1912-1958 yılları arasında basılan Tablo 1'de sunulan Kızılay'a ait 39 puldan 17 adet, ÇEK'e ait 57 puldan 25 adet hemşire figürlü pulun incelenmesine ilişkin bulgular, yıllara göre ele alınmıştır. Bu pullarda genel olarak, hemşire olarak şefkat pullarında kendine yer bulan kadının, erkeklerle omuz omuza cephede çarpışan, yaralılara bakım veren, ekonomiye katkısı olan daha çağdaş ve güçlü bir şekilde yansıtıldığı görülmüştür.

Tablo 1. Kızılay ve Çek Pulları

Kurum	Kodu	Basım Yılı	Serideki Pul Adeti	Türü	Hemşire Bulunan Pul Sayısı	Fiyat	Matbaa
Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti	K2	1912	6	Şefkat Pulları	1	10 para	Viyana
Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti	K7	1915	6	Şefkat Pulları	1	10 para	Viyana
Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti	K14	1916	6	Şefkat Pulları	1	10 para	Viyana
Türkiye Hilali Ahmer ve Himaye-i Etfal Cemiyeti	K20	1923	3	Şefkat Pulları	1	2.5 kr	İstanbul
Türkiye Hilali Ahmer Cemiyeti	K23	1924	4	Şefkat Pulları	1	2.5 kr	Almanya
Türkiye Hilali Ahmer ve Himaye-i Etfal Cemiyeti	K27	1927	3	Şefkat Pulları	1	2.5 kr	İstanbul
Türkiye Kızılay Cemiyeti Pulları "Kızılay'ın Başarıları"	K62 K65 K68	1944 1945	7	Posta Pulu	3	20 para, 5 kr	İstanbul
T. Kızılay Derneği Pulları "Kızılay'ın 69. Yıldönümü"	K75	1946	8	Posta Pulu	1	1 lira	Almanya
Türkiye Kızılay Cemiyeti Pulları Kızılay'ın Başarıları"	K77, K80, K82, K83	1946	8	Posta Pulu	4	20 para, 5 kr, 1 lira, 250 kr, 5 lira	Ankara
Türkiye Kızılay Derneği	K91	1949	8	Sürşarjlı	1	1 lira	İstanbul
Türkiye Kızılay Derneği Temsili Resimler	K93, K94, K95, K96, K97, K98, K99, K100, K101	1950	11	Posta Pulu	9		Ankara
Kızılay Derneği Pulları	K104, K105, K106	1952	3	Sürşarjlı	3	20 para	Ankara
Kızılay Derneği Şefkat Pulları	K112	1953	2	Posta Pulu	1	20 para	İstanbul
Türkiye Kızılay Derneği Şefkat Pulları	K115	1954	3	Posta Pulu	1	5 kr	İstanbul
Türkiye Kızılay Cemiyeti Florence Nightingale'in Türkiye'yi Ziyaretinin 100. Yıldönümü	K117, K118	1954	3	Posta Pulu	2		İstanbul
Beynelmiyel Hemşireler Kongresi Türkiye Kızılay Cemiyeti Hatıra Pulları	K123, K124, K125	1955	3	Posta Pulu	3		İstanbul
Türkiye Kızılay Cemiyeti Şefkat Pulları	K131	1957	9	Posta Pulu	1		İstanbul
İstanbul Florence Nigtingale Tesisi Türkiye Kızılay Cemiyeti Hatıra Pulları	K140, K141, K142	1958	3	Posta Pulu	3		İstanbul
Türkiye Kızılay Cemiyeti Şefkat Pulları	K146	1958	8	Posta Pulu	1		İstanbul
Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu	C24, C25, C27, C28, C30, C31	1940	10	Şefkat Pulları	6	1. 2.5. 5. 10. 25. 50 kr	İstanbul
Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu "23 Nisan Çocuk Bayramı"	C34, C35, C36, C37, C38	1942	9	Şefkat Pulları	5	1. 2.5. 3. 5. 10 kr	İstanbul
Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu "23 Nisan Çocuk Bayramı"	C43, C44	1943	6	Şefkat Pulları	2	1. 3 kr	Ankara
Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu "Çocuk Sarayı" Pulları	C50, C53, C54	1943-1944	10	Posta Pulu	3	3.10.15 kr.	Ankara
Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu	C58, C59, C60, C64	1945-1946	6	Şefkat Pulları	4	1 kr, 2.5kr 5kr	Ankara
TÇEK 25 Yıl Dönümü Hatıra Pulları	C65, C67, C69, C70, C71, C72	1946	8	Posta Pulu	6	20 para, 2.5 kr, 15kr, 25 kr, 50kr, 150kr	Ankara
TÇEK "Çocuk Yılı" Hatıra Pulları	C74, C75, C76, C77, C79, C80, C81	1948	8	Posta Pulu	7	20para, 1 kr, 3kr	İstanbul
TÇEK Pulları	C82, C83, C84, C85, C86, C87	1952	6	Sürşarjlı	6	1kr	Ankara
TÇEK Şefkat Pulları	C88, C89, C90	1954	3	Posta Pulu	3	20 para, 20 para, 1 lira	İstanbul
TÇEK Şefkat Pulları	C96, C97, C98	1955	8	Posta Pulu	3	15, 25, 50 kuruş	İstanbul
TÇEK Şefkat Pulları	C99, C101, C100	1955	3	Posta Pulu	3	2.5, 10, 10 lira	İstanbul
TÇEK IV Dünya Çocuk Günü	C113, C115, C116, C118, C119, C120	1956	8	Posta Pulu	6	20 para, 1, 3, 30, 150, 300 kr,	Ankara
TÇEK V. Dünya Çocuk Günü Hatıra Pulları	C125, C126, C127	1957	3	Posta Pulu	3	100, 150, 250 kr	İstanbul

Kızılay Pulları

Kızılay pulları, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi pulları şeklinde iki ayrı başlıkta ele alınarak incelenmiştir.

Resim 1. Osmanlı döneminde basılan Kızılay pulları

Osmanlı döneminde basılan Kızılay pullarından hemşire figürlü ilk pul **1912 yılında K2'de** görülen, insan resmi içeren ve ilk kez bir erkekle aynı karede hemşire olarak bir kadının resmedildiği puldur. Bu ilk pulda hemşire, sedyede yatan askere bakım vermektedir. Hemşirenin üzerinde beyaz başörtü ve kolunda kırmızı ay işaretli beyaz üniforma olup yüzü yandan ve duyguları belli etmeyecek şekilde çizilmiştir. Pulun üst kısmında Osmanlıca olarak "Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti" yan kısmında ise 10 para olarak pulun değeri ve "Vatana Muhabbet (sevgi) Yaralı Askere Muavenet (yardım)" yazmaktadır. Bu pul 1916 yılında K14 olarak tekrar basılmıştır.

1915 yılında K7'de, bu kez hemşire tek başına, yüzü hafif yana dönük ve Hilali Ahmer hemşirelerinin giydiği, pardösü olarak tanımlanabilecek bir giysi ile görülmektedir. Pulun üst kısmında Osmanlıca olarak "Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti" yan kısmında ise 10 para olarak pulun değeri ve "Vatana Muhabbet Yaralı Askere Muavenet" yazmaktadır.

Cumhuriyet dönemi basılan Kızılay pullarından hemşire figürlü olanlardan ilki 1923 yılında diğeri ise 1924 yılında basılmıştır.

Resim 2. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında basılan Kızılay pulları

1923 yılında K20'de, sedyede yatan yaralı askere bakım veren hemşire, koyu renk üniforma üzerine beyaz önlük giymiş, saçı örtü ile toplanmıştır. Hemşirenin kolunda üzerinde hilal olan beyaz bant bulunmaktadır. Hemşirenin yüz hatları belirsiz ve yandan bakılacak şekilde resmedilmiştir. Pulun üst kısmında Osmanlıca "Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti" ve 2 ½ Kuruş olarak ücreti belirtilmekte ve altta "Şefkat, Muavenet, İnsaniyet" yazmaktadır. Pul 1927 yılında K27 olarak tekrar basılmıştır.

1924 yılında K23'de görünen pulda hemşire, pulun merkezinde ve başı hafifçe sağa yatık, yüzü izleyiciye dönük, portre şeklinde resmedilmiştir. Hemşire üniforması, beyaz, uzun kollu, sol göğsünde ve kolunda kırmızı ay bulunan, başı beyaz örtülü bir şekilde betimlenmiştir. Hemşire önündeki askerin başına bandaj uygulamaktadır. Pulun üst kısmında Osmanlıca

“Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti” ve 2 ½ Kuruş olarak ücreti belirtilmekte ve altta “Vatana Muhabbet Yaralı Askere Muavenet” yazmaktadır.

1928-1944 yıllarında basılan pullarda *hemşire figürünün kullanılmadığı* belirlenmiştir. İkinci dünya savaşının öncesi ve savaşın başlamasıyla birlikte, olası bir savaş halinde hemşirelik mesleğine dikkat çekmek için bu tarihten sonraki süreçte, hemşirelerin yeniden pullarda yer almış olduğu görülmektedir.

1944-1945 yılları arasında K62, K65 ve K68 olmak üzere üç pulda hemşire figürünün kullanıldığı görülmüştür.

Resim 3. Cumhuriyet dönemi 1944-1945 yıllarında basılan Kızılay pulları

K62’de gösterilen hemşire; bir savaş sahnesinin önünde yatakta yatan erkek bir hastaya su uzatan, beyaz üniformalı, kepinde kırmızı ay bulunan bir görüntüyle resmedilmiştir. Hemşirenin başı açık olarak ilk betimlendiği bu pul bize hemşirelerde örtünün yerini beyaz kepin aldığı da göstermektedir. Bu pul 1946 yılında K77 ve 1953 yılında K112 olarak yeniden basılmıştır.

K65’de hemşire, Türk Bayrağı ve Kızılay Bayrağı’nın önünde yandan resmedilmiş ve bir asker ile birlikte yer almaktadır. Hemşire beyaz üniformalı olup yakasında Kızılay rozeti taşımaktadır. Başındaki siyah örtü beyaz bir bantla tutturulmuştur. Ancak saçları görünmektedir. Bu pul 1946’da K80 olarak yeniden basılmıştır.

K68’de hemşire pulun merkezinde, Kızılay çadırları ve yardım dağıtımının arkasında, Kızılay armasının önünde aydınlatılmış bir şekilde resmedilmiştir. Beyaz üniforma ve kırmızı ay bulunan kepi ile boynunu hafif yana eğmiş bir şekilde karşıya bakmakta, bu kez daha güçlü bir imge ile adeta güneş gibi parlamaktadır. Bu pul 1946’da K82 olarak yeniden basılmıştır.

1946 yılında K77, K80, K82 numaralı 1945’te basılmış pulları yeniden basarken seriye **K75, K83** numaralı iki yeni hemşire figürlü pulla birlikte altı pul basmıştır.

Resim 4. Cumhuriyet dönemi 1946 yılında basılan Kızılay pulları

1946 yılında ilk kez basılan **K75'teki** pulda hemşire, pulun merkezinde, siyah üniforma üzerine beyaz önlük ve keple gösterilmiştir. Yüzü karşıya dönük, gülümseyerek eliyle Kızılay binasını göstermektedir. İlk kez "Kızılay Derneği" ismi ile Kızılay'ın 69. kuruluş yıldönümü anısına basılan bu pulda, Kızılay pullarında daha önce olmayan duygu ve mimik kullanılmış, hemşire karakalem çizimlerden çıkarılarak bir fotoğraf görüntüsü ile ete kemiğe büründürülmüştür. Bu pul 1949'da K91 olarak tekrar basılmıştır.

K83'teki pulda hemşire, beyaz üniforma ve kepli bir görünümde ve yerde yatan hasta/yaralıya su içirmektedir. Ayrıca her iki pulda da arka siyah olarak kullanılmış, hemşire ve hastalar beyaz ile resmedilmiştir.

Kızılay **1950 yılında** aşağıda görülen aynı resmin (**K94**) farklı renklerini içerecek şekilde dokuz pul basmıştır. 1952 yılında iki seri halinde yardım pulu basılmış, ilk seride K94 olarak basılan pulun farklı renkleri kullanılırken, ikinci seri olarak basılan pullarda hemşire figürü kullanılmamıştır. 1954 yılında ise üç farklı pul basılmıştır.

Resim 5. Cumhuriyet dönemi 1950-1954 yıllarında basılan Kızılay pulları

1950 yılında basılan Resim 5'te **K94** numarasıyla görülen pul, K93, K94, K95, K96, K97, K98, K99, K100, K101 koduyla dokuz farklı renkte basılmıştır. Bu pulda hemşire, yere çökmüş, eğilip büzülmüş zavallı bir erkeğin omzuna dokunarak destek olan temsili bir görüntüyle çizilmiştir. Hemşire burada tamamen grafiksel bir yöntemle belirtilmiş, yüzü, mimikleri veya belirgin herhangi bir özelliği bulunmamaktadır.

Bu serideki K95, K97 ve K98 kodlu pullar, 1952 yılında basılan ilk seride K104, K105, K106 olarak yeniden basılmıştır.

1954 yılında K115, K117, K118 kodlarıyla üç pul basılmıştır. **K115'deki** pulda, grafiksel çizilen beyaz üniforma ve kepli hemşire, üzerine kırmızı bir pelerin giymiştir. Sağ elini yukarıya kaldırmış ve yeşil bir dal tutmaktadır. Hemen sol omzunda beyaz bir çift kanat üzerine kırmızı hilal görülmektedir. Bu pul 1957 yılında K131, 1958 K146 olarak tekrar basılmıştır.

1954 yılında **K117, K118 koduyla** "Florence Nightingale'in Türkiye'yi Ziyaretinin 100. Yılı" nedeniyle basılan pullarda, Florence Nightingale portresi ve ismi yer almaktadır.

1955 yılında Uluslararası Hemşireler Kongresi (Beynelmül Hemşireler Kongresi) nedeniyle **K123, K124 ve K125** koduyla üç pul basılmıştır. 1956 yılında hemşire figürlü pul basılmamış iken 1957 yılında K115 kodlu pul K131 olarak yeniden basılmıştır.

Resim 6. Cumhuriyet dönemi 1955 yılında basılan Kızılay pulları

K123'deki pulda, bir yerleşim yeri üzerinde beyaz üniformalı, siyah pelerini ve beyaz kepli bir hemşire yer almaktadır. Hemşirenin yüzü karşıya dönük olmakla birlikte başı hafifçe yana eğilmiştir. Hemşire pulun merkezinde ve afet bölgesinden çok büyük resmedilmiştir.

K124'deki pulda, hemşireler bir kortej halinde çizilmiştir. Bugüne kadar hep tek başına resmedilen hemşire ilk kez bir mesleğin üyesi ve kalabalık bir meslek grubu olarak gösterilmektedir.

K125'deki pulda, Kızıllaç ve Kızılay bayrakları önünde birbirinin eşiti iki hemşire dünya haritası üzerinde el sıkışmaktadır.

1958 yılında **K140**, **K141**, **K142** koduyla farklı renklerde "İstanbul Florence Nightingale Tesisi" nedeniyle basılan pullarda, elindeki kitabı okumakta olan Florence Nightingale resmedilmiştir. Ayrıca K115 kodlu pul K146 olarak yeniden basılmıştır.

K 140

Resim 7. Cumhuriyet dönemi 1958 yılında basılan Kızılay pulu

Çocuk Esirgeme Kurumu (ÇEK) Pulları

ÇEK'e ait ilk pul 1923 yılında basılmış fakat 1939 yılına kadar hemşire figürü kullanılmamıştır. Bu dönem pullarında kurumun amblemini tutan iki küçük çocuk görülmektedir.

1940 yılında **C24**, **C25**, **C27**, **C28**, **C30**, **C31** kodlarıyla altı farklı renk ile aynı hemşire görüntüsünün kullanıldığı pul basılmıştır. Koyu renk bir üniforma, başında koyu renk bir örtü bulunan hemşirenin, başörtüsünde ve yakasında ÇEK'in arması olan yıldız bulunmaktadır. Yüzü yana ve öne eğik olan hemşire, şefkatle bir bebeği yukarı kaldırmış ve öperken resmedilmiştir. Sol köşede kırmızı bir yıldız içerisinde, beyaz bir ay simgesi görülmektedir.

C 24

Resim 8. Cumhuriyet dönemi 1940 yılında basılan ÇEK pulları

1942 yılında C34, C35, C36, C37, C38 koduyla beş farklı pul basılmıştır (Resim 9).

C34'deki pulda, siyah zemin üzerinde sağda kurumun simgesi yer alırken solda yandan resmedilmiş geç bir erkek ve genç kız arasında hemşire portresi yer almaktadır. Başında üzerinde kurumun arması bulunan beyaz şeritli siyah bir örtü bulunmakta, yandan saçları görülmektedir.

C35'deki pul üzerinde hasta küçüğe şurup içirmeye çalışan bir hemşire resmedilmiştir. Yandan resmedilen ve yüzü görülmeyen hemşire siyah kısa kollu bir üniforma üzerine beyaz bir önlük giymiştir.

C36'deki pulda hemşire, pulun merkezinde gülen bir bebek ile yüzleri karşıya dönük olarak yer almaktadır. ÇEK pullarında ilk defa yüzündeki duygu ifadesi ile karşısındaki kişiyle etkileşime geçen bir hemşire görülmektedir. Başında yıldız armalı beyaz örtü bulunan hemşirenin saçları görülmekte ve dudaklarında ruj sürülmüş bir şekilde gülümsemektedir.

C 34

C 35

C 37

C 36

C 38

Resim 9. Cumhuriyet dönemi 1942 yılında basılan ÇEK pulları

C37'deki pulda, kucağında yeni doğmuş kundaklı bebeğe ilgiyle bakan koyu renk kısa kollu üniformalı hemşire ile altta zeytin dalı bulunmaktadır. Hemşirenin yüzü yandan görülmekte, siyah başörtüsünün ön kısmı beyaz olup ortasında yıldız arması yer almaktadır.

C38'deki pulda, arkası dönük olarak resmedilen hemşire, siyah kısa kollu bir üniforma üzerine beyaz bir önlük giymiştir. Başında bu kez beyaz örtüsü bulunan hemşirenin yanlardan saçları görülmektedir. Yukarıya kaldırdığı bebek mutlu resmedilmiştir.

1943 yılında **C43, C44** koduyla ÇEK 23 Nisan Çocuk Bayramı Şefkat Pulları adıyla iki pul, **C50, C53, C54** koduyla ÇEK Çocuk Sarayı Pulları adıyla üç pul basılmıştır. 1944 yılında bu seri tekrarlanmıştır.

Resim 10. Cumhuriyet dönemi 1943-1944 yıllarında basılan ÇEK pulları

C43'deki pulda, lacivert zemin üzerinde kısa kollu açık renk üniforma üzerinde beyaz önlük bulunan hemşirenin, yüzü karşıya dönük olan küçük bir çocuğu giydirmektedir.

C44'teki pulda, küçük bir kız çocuğunu kucağında tutan hemşire figürü sonraki yıllarda birçok kez kullanılmıştır. Çocuk ve hemşire gülümseyerek birbirlerine bakmakta ve her ikisi de birbirlerinin yüzüne sevgi ve şefkatle dokunmaktadır.

C50'deki pulda, önde iki küçük çocuk bulunan hemşire, çocukların arkasında resmedilmiş ve yüzü görülmemektedir. Saçları açık, başında amblemsiz beyaz kep bulunan hemşirenin sadece belli belirsiz gözleri çizilmiştir.

C53'deki pulda, hemşirenin bir küvet içerisinde küçük bir bebeği yıkadığı ve bebeğe doğru eğilmiş olduğu resmedilmiştir.

C54'deki pulda ise masada yemek yiyen küçük bir çocuğun üzerine eğilmiş yemek yemesine yardımcı olan beyaz üniformalı, kepli bir hemşire bulunmaktadır.

ÇEK'in 1943 de bastığı pullarda yer alan çocuklar güvenli ve mutlu görünmektedir. İlk kez kep kullanılan bu pullarda hemşire üniformasında yenilikler göze çarpmaktadır. Saçları ense hizasında olan hemşireler, üzerinde herhangi bir arma olmayan beyaz kep takmaktadır.

1945-1946 yıllarında **C58, C59, C60, C64** kodlarıyla 1941, 1943 ve 1944 yıllarında daha önce basılmış olan pullar basılmıştır.

1946 yılında "ÇEK 25. Yıldönümü" nedeniyle basılan sekiz puldan **C65, C67, C69, C70, C71, C72** kodlu altı pulda hemşire figürü yer almaktadır. Bu pul serisinde bir bebeğin tüm gereksinimlerinin kurum tarafından eksiksiz ve güvenle karşılandığı hemşireler ile anlatılmıştır.

C 65

C 67

C 69

C 70

C 71

C 72

Resim 11. Cumhuriyet dönemi 1946 yılında basılan ÇEK pulları

C65, C67, C69, C70, C71, C72 kodlu pullarda hemşireler ön planda yer almış ve bir çocuğun bakımında yapılması gereken temel bakım uygulamalarını özenle yaparken yansıtılmıştır.

C65'deki pulda uyuyan bir çocuğun üzerini örtmekte olan hemşire görülmektedir. Beyaz kısa kollu hemşire üniforması üzerinde beyaz kep bulunmaktadır. Saçları kısa ve ense hizasındadır.

C67'deki pulda beyaz uzun kollu üniforması ve başında kepi olan hemşire küçük bir çocuğu havaya kaldırmış oynamaktadır. Yanında bir kız ve bir erkek çocuk daha bulunmaktadır.

C69'daki pulda hemşire, diz çökmüş ve küçük bir çocuğa yemek yedirmektedir.

C70'deki pulda hemşire çizgili bir üniforma üzerine beyaz bir önlük giymiştir ve küvet içerisindeki bir çocuğu yıkamaktadır. Saçları toplu ve başında kepi bulunmaktadır.

C71'deki pulda saçları arkadan toplanmış çizgili üniformalı, kepli bir hemşire bir bebeği tartarken görülmektedir.

C72'deki pulda hemşire karyolasında yatan bir çocuğa gülümseyerek bakmaktadır.

1948 yılında ÇEK tarafından **C74, C75, C76, C77, C79, C80, C81** koduyla yedi pul basılmıştır.

Bu pullarda hemşirenin yine çeşitli şekillerde çocuklarla birlikte resmedilmiş olduğu görülmektedir.

Resim 12. Cumhuriyet dönemi 1948 yılında basılan ÇEK pulları

C74'deki pulda ortada yer alan bir hemşire ellerini çocuklara doğru açmış ve etrafında yüzü hemşireye dönük bir grup çocuk ile resmedilmiştir.

C75'deki pulda da bu kez büyük bir bina önünde bulunan hemşire yine kollarını açarak önünde bulunan çocuklarla resmedilmiştir.

C76'daki pulda masada oturan iki küçük çocuğa doğru eğilmiş, başında kepi olan hemşire yer almaktadır. Çocuklar mutlu resmedilmiştir.

C77'deki pulda saçları toplu, başında kepi bulunan hemşire dizine oturttuğu küçük bir bebeğin yanında farklı yaşlarda bir kız bir erkek çocuk da yer almaktadır.

C79'daki pulda kasketli, heybeli bir adam elindeki bebeği hemşireye teslim etmektedir. Hemşire yandan bebeğe doğru eğilmiş bir şekilde resmedilmiştir.

C80'deki pulda saçları toplu, başında kepiyle minik bir bebeği şefkatle öpen bir hemşire portresi yer almaktadır.

C81'deki pulda bir bebek ve bir hemşire portresi yandan görülecek şekilde ortada resmedilmiştir. Bu seride yer alan bir başka pulda (**C78**) bir aile resmedilmiştir. Seride yer alan tüm hemşirelerin başı açıkken bu ailede yer alan kadın başı kapalı olarak gösterilmektedir.

1952 yılında **C82, C83, C84, C85, C86, C87** koduyla daha önce yayınlanmış hemşire figürü bulunan pullardan seçilerek farklı ebatlarda altı adet pul yeniden basılmıştır.

1954 yılında **C88, C89, C90** koduyla basılan pullarda da ve 1955 yılında **C96, C97, C98, C99, C100, C101** koduyla basılan pullarda daha önce kullanılmış olan hemşire figürlerinden yararlanılmıştır.

1956 yılında iki seri halinde pul basılmıştır. Basılan ilk seride hemşire figürü bulunmazken, **C113, C114, C115, C116, C117, C118, C119, C120** kodlarıyla basılan ikinci seride IV. Dünya Çocuk Günü nedeniyle daha önce 1948 de kullanılan hemşire simgeleri kullanılmıştır.

1957 yılında basılan ilk seride hemşire figürü bulunmamakta, ikinci seride ise **C125, C126, C127** koduyla V. Dünya Çocuk Günü nedeniyle daha önce basılan hemşire figürlerinin farklı renkleri kullanılmıştır.

1958 yılında da hemşire figürlü pul basılmamıştır.

Tartışma

İncelemeye alınan 1912-1958 döneminde ülkenin yaşamakta olduğu değişimi ve gerçekleştirdiği devrimleri hem kendi halkına hem de tüm dünyaya benimsetmek ve göstermek isteyen ülke yöneticileri, posta pullarını bu başarıyı yansıtmada bir araç olarak kullanmışlardır (Yılmaz, 2019).

Osmanlı'nın son, Cumhuriyet'in ilk dönemi içerisinde pulların değişiminde hem ulusal kimlik hem de görseller açısından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Her iki dönemde de pullar kendi ulusal kimlikleri ile şekillenmişlerdir (Kubilay, 2014). Hastabakıcılık okulundan mezun olurken giyilen (Yıldırım, 2021) üniforma ile "Hemşire" figürü bulunan ilk pul 1912 yılında Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Şefkat Pulları 1. Seride basılmıştır. Bu tarihe kadar basılan pullarda sadece dönemin padişahlarının tuğraları, ay yıldız, hilal veya imparatorluk armaları bulunmaktadır. Hemşirenin en görülebilir olacağı resmi arena olan şefkat pullarında Kızılay ve ÇEK tarafından hemşire figürü sıklıkla kullanılmıştır. Posta zarflarının üzerindeki şefkat pulları, ülke içinde ve dışında tanıtım ve propaganda görevini sürdürmekle günlük yaşama kadının temsili, hemşire figürü ile girmeye başlamıştır.

Hilal-i Ahmer Cemiyeti Osmanlı'da bir ilki gerçekleştirerek Türk kadını sosyoekonomik yaşama katabilmek için "Hanımlar Merkezi"ni kurmuştur. Kadınların toplumsal yararlarının tartışılmayacak bir derneğin altında yer alması, sağlık ve hayır işlerinde kullanılması ve bu kadınların seçkin ailelerden geliyor olması, gelebilecek tepkileri azaltmış ve o dönemde gerçekten önemli bir konu olan kadın eşitliğini kamuoyuna yavaş yavaş tanıtmaya başlamıştır. Kadınlar ilk kez bir kuruma üye olmuşlardır. Bu üyelik, Osmanlı'da var olan kadın ve erkeğin ayrı tutulması anlayışı nedeniyle, ancak hasta ve yaralıların bakım veren ulvi bir görev olan hemşirelik ile gerçekleşmiştir. Bu nedenle Türk kadının kamusal alanda ilk mesleği hastabakıcılık ve hemşirelik olmuştur (Akgün ve Uluğtekin, 2020). Tüm bu nedenlerle kadını, bir erkek ile pul üzerinde resmeden ilk kuruluş da bu cemiyet olmuştur.

Pullarda kullanılan hemşire figürleri, bu dönemde toplumun kadına bakışı değiştirmek için öncü bir etki ve ısındırma rolünü üstlenmiştir. İlk hastabakıcılık okulunun 1914, ilk hemşirelik okulunun ise 1924 de açıldığı düşünüldüğünde bu pulun anlamı daha da artmaktadır. Şefkat pulları dışında "kadın imgesi" posta pullarında ilk kez 1917 yılında "Evladı Şüheda Pulu" olarak basılmış, "kadın" eşini cepheye uğurlayan bir eş ve anne olarak resmedilmiştir. Pulların, döneme ait toplumdaki kadının rolünü yansıttığı düşünülebilir (Tarlakazan, 2018). 1935 yılına kadar bu iki kurumun şefkat pulları dışında kadın figürü kullanılmamıştır. Türk kadınının ilk mesleği hemşirelik olurken, kızların ileri eğitim alabilme düşünceleri de halka yerleşmeye başlamıştır (Akgün ve Uluğtekin, 2020). Türkiye Cumhuriyeti kadını hak ettiği yere taşımaya pullarla başlamıştır. 1935 yılında İstanbul'da düzenlenen "Uluslararası Kadın Hakları Cemiyeti Kongresi" için basılan pullarda Türk kadını hukukçu, sekreter, öğretmen, pilot ve tarım işçisi olarak her alanda temsil edilirken, farklı bir seride dünyada Nobel almış kadınların portreleri basılmış ve Türk kadınına varabilecekleri hedefler gösterilmiştir (Yılmaz, 2019). "Florence Nightingale'in Türkiye'yi Ziyaretinin 100. Yılı" nedeniyle basılan pullar çok ilgi görmüş, satışa çıktıktan birkaç saat sonra tükenmiştir (Pulhan, 1968). Avrupa'da pul üzerinde ilk kadın figürü, ilk pul olan İngiltere'nin Kraliçe figürü dışında, Finlandiya'da Kızılhaç puluna 1941 de basılmış, kadınlar pullar üzerinde genelde hemşire olarak yer almıştır (Dromberg ve Hewitt'ten aktaran Elal, 2018 s.6).

Hastabakıcılığa/hemşireliğe özendirme çalışmaları, 1914 yılında ilk hastabakıcılık okulu mezuniyet töreninde Besim Ömer Paşa ve ilk mezun Sultan Hanımın konuşmaları sonrasında, padişahın yeni mezun hastabakıcılara "Sanayi Madalyası" vermesiyle başlamıştır (Akgün ve Uluğtekin, 2020). Cumhuriyet döneminde de bir türlü kapanmayan hemşire açığı için valiler, dönemin sağlık bakanları ve devlet başkanları çeşitli şekillerde çalışmalara devam etmiş (Cumhuriyet Gazetesi Arşivi, 1945, 1955a, 1955b, 1958a, 1958b) ve pullar bu amaçla yoğun şekilde kullanılmıştır. Son pullarda dahi, "Hemşireliği İhya Kampanyası" adı altında bir yardım kampanyası ile Florence Nightingale Hemşirelik Mektepleri Hastaneleri Tesisinin kurulabilmesi için tüm halktan 1 TL yardım istenmiştir. Kampanyada hemşireliğe olan gereksinim üzerinde durulmuş, yardım pullarından söz edilerek, hemşireliğe özendirme kampanyalarına devam edilmiştir (Cumhuriyet Gazetesi Arşivi, 1958a, 1958b).

1924 yılında basılan K23 nolu pul, üzerinde “Türkiye” yazan ilk pul olmasının yanı sıra ülkede yaşanan bozuk para dağıtımındaki sıkıntı nedeniyle bozuk para olarak da kullanılmıştır (Damalı, 2003). Bu şekilde, hemşire para olarak kullanılan değerli bir değişim aracının üzerinde yer almıştır.

1928-1944 yılları arasında Kızılay, 1940 yılına kadar da ÇEK pullarında hemşire figürü yer almamıştır. Cumhuriyet ile yeni bir ulus doğmuş, kullandığı harflerden, kılık kıyafetine, kadar yaşamın her alanında devrimler gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin de içinde olduğu toplam 27 ülkenin katıldığı (Cumhuriyet Gazetesi Arşivi, 1955a) “Beynelmiyel (Uluslararası) Hemşireler Kongresi” nedeniyle basılan pullarda, dünya hemşirelerinin iş birliğini ve mesleki olarak dünya ile aynı konumda olduğumuzu göstermesi açısından karşılıklı el sıkıştığımız figürün önemi büyüktür. Ayrıca hemşirelerin bir meslek üyesi ve kalabalık bir meslek grubu olarak çizilmiş olması, yaygınlaşmış olan hemşirelik eğitimi ile sahip olunan hemşirelik ordusuna gönderme yapılmıştır. 1939 yılındaki büyük Erzincan depremi ve İkinci Dünya Savaşı ve yeni bir savaş olasılığı nedeniyle, 1944 Sonrası Kızılay pullarında hemşire yıkılmış yerleşim yerlerinde yaraları saran, teselli eden veya askerlerle birlikte hatta askerin bile önünde ama hep güçlü bir figür olarak resmedilmiştir.

1912-1927 yılındaki Kızılay pullarında hemşireler geleneksel kıyafetlerle gösterilirken, 1943-1944 yıllarında her iki kurumun pullarında tüm dünya ile aynı anda kepin kullanılmaya başlandığı, üniformaların yıllar içerisinde alınan eğitimlerle birlikte değişip daha çağdaş bir görüntüye büründüğü görülmüştür.

Kızılay pullarında yetişkin hasta bakımı, asker, savaş, afet gibi temalar ağır basarken, hemşire pulların genellikle merkezinde, pulun nesnesi olmaktan çıkarak öznesi olarak güç sembolü şeklinde resmedilmiştir. Her yıkımda ve afette yaraları saran, yardıma gereksinimi olanı koruyup kollayan kişi hemşire olarak gösterilmiştir. Kanatları olan hemşire figürlü K115 pulu “Beyaz Melek” imgesine ilk gönderme olarak değerlendirilebilir. İlk pullarda asker ile yan yana veya onun önünde mesleğe verilen önemi betimlerken, 1950'lerden sonra yeniden yapılanma, Florence Nightingale ve hemşirelik kongreleri gibi daha bilimsel ve mesleğe özgü konularla hemşireliğin daha fazla gündeme taşındığı görülmüştür. Hemşirelik eğitimi ile ilgilenen ve mesleğin daha ileriye götürülmesi için destek veren kurum bu dönemde Kızılay olmuştur.

ÇEK pullarında, çocukların banyodan, oyuna, doyurmaktan uyutulmasına kadar her türlü gereksinimi hemşireler tarafından giderilmektedir. Bu pullar üzerinden hemşirenin bakım ile ilgili rollerini ayrıntılı şekilde görmek hemşirenin bakım rolünün öne çıkarılması mesleki imge açısından oldukça önemlidir. Ayrıca, yetim ve öksüz olan bu çocukların güvende oldukları, sevgi ve hoş görüyle bakıldıkları pullar üzerinden bu şekilde yansıtılmaktadır. Hatta bir babanın ve annenin bakımı için çocuğunu teslim edebileceği yegâne kişi hemşire olarak gösterilmiştir. Pullar ile topluma, çocuklarınız emin ellerde ve bakımları tam yapıyor mesajı verilmektedir.

Yüzün yandan resmedildiği durumlarda duygulara yer verilmemiştir. Ayrıca genellikle hemşirelerin başları hafif öne eğik şekilde tanımlanmıştır. Bu durum, ataerkil aile yapısına sahip toplumda, kadının ve hemşirenin ağırbaşlı ve itaatkar olması gerektiği şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

İlk defa değerli bir evrak üzerinde resim kullanılmış ve hemşire olarak bir kadına ilk kez toplumda alışlagelen rolleri dışında eşitlik ile bir meslek ve görev de yüklenmiştir. Bu pullarla, sosyal ve ekonomik yaşama katılım sağlayan bir birey olarak toplumun kadın algısının olumlu şekilde yönetildiği söylenebilir.

Kılık kıyafet devrimi ve hemşirelik eğitiminin resmi gelişimi, bu pullar üzerinden görülebilmektedir. Hemşirelerin kıyafetlerinde ve keplerde görünen değişimi pullar üzerinden izlemek olanaklıdır. Kızılay pullarında ilk oluşan algı, kadın erkek eşitliği, güç, yardım ve hasta/yaralı bakımı iken ÇEK pullarında şefkat, güven ve öz bakım öne çıkmaktadır.

Bu pullar yayımlandıkları dönem içerisinde hemşireliğe verilen önemi, mesleğe özendirme çalışmalarını göstermesinin yanı sıra güç, saygı, şefkat ve güven gibi kurumlara duyulan duygu ve güvenin, pullarda hemşire figürleri ile verildiği görülmüştür. Bu bağlamda, hemşirelik tarihinde ve eğitiminde, meslek bilincinin oluşturulması ve mesleki bağlılığın geliştirilmesinde, pulların da ek bir eğitim aracı olarak kullanılması gerekmektedir.

Bu konuda çalışma yapacak araştırmacıların, farklı dokümanlar üzerinden daha ayrıntılı çalışmalar yaparak, hemşirelik imgesine ilişkin tüm paydaşların görüşlerini ortaya koyması önerilebilir.

Etik Kurul Onayı: Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemiyle yapıldığından etik kurul alınması gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması: Bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yoktur.

Katılımcı Onamı: Çalışma dokümanlar incelendiğinden katılımcı bulunmamaktadır.

Ethics Committee Approval: Since the study was conducted with the document review method, one of the qualitative research methods, it is not necessary to obtain an ethics committee.

Conflict of Interest: Not declared.

Funding: None.

Informed Consent: Since the study was conducted by examining the documents, there were no participants..

Kaynaklar

Ağaoğulları, M. Z. & Pabuçoğlu, M. B. (2010). *İsfilâ Türk pulları ve antiyeleri kataloğu 1863-2011*. Katalog No. 1 2010-2011. İstanbul, Türkiye: Doğan Ofset.

Aile ve Çalışma Bakanlığı (2021). *Tarihçe*. <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/hakkimizda/tarihce/> Erişim: 4 Nisan 2021

Akgün, S. K. & Uluğtekin, M. (2020). *Yeni belgelerin ışığında Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*. Ankara. Cilt-1. Başak Matbaacılık.

Aktulum, K. (2013). *Folklor ve metinlerarasılık*. Konya, Türkiye: Çizgi Kitapevi.

Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (1945). Veremle Yapılan Savaş. (1945, Mart 11). <https://www.cumhuriyetarsivi.com/oku/192/1945-03-11/> Erişim: 15.12.2020

Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (1946). 35 Yılda 35 Milyon Olmamız İçin (1946, Ocak 18). <https://www.cumhuriyetarsivi.com/oku/?clipId=14503834&home=%2Fmonitor%2Findex.xhtml> ml Erişim: 10.12.2020

Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (1955a). Dünya Hemşireler Kongresi Açıldı. (1955a Ağustos 30). <https://www.cumhuriyetarsivi.com/oku/192/1955-08-30/> Erişim: 19.12.2020

Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (1955b). Hemşirelerin Cenevre'deki Toplantısı. (1955b, Ekim 26). <https://www.cumhuriyetarsivi.com/oku/192/1955-10-26/> Erişim: 19.12.2020

Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (1958c). Hemşireliği İhya Kampanyası Açıldı. (1958a, Mart 11). <https://www.cumhuriyetarsivi.com/oku/192/1958-03-11/> Erişim: 19.12.2020

Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (1958b). Tedavüle Çıkacak Hatıra Pulu. (1958b, Mart 15). <https://www.cumhuriyetarsivi.com/oku/?newsId=3273816&pageNo=6&home=%2Fmonitor%2Findex.xhtml> Erişim: 19.12.2020

Damalı, N. & Turgut, P. (2010). *Sosyal yardım pulları: Osmanlı, Türkiye*. İstanbul. Nilüfer Damalı Eğitim Kültür ve Çevre Vakfı.

Elal, B. (2018). *1945-1961 Dönemi posta pullarında propaganda ve ulusal kimlik değişimler, süreklilikler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

İSFİLA. (2021). <https://www.isfila.com/> Erişim: 10.01.2021

Karakışla, Y. S. (2004). Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Kartpostalları ve Pulları (1912-1923), *Toplumsal Tarih*, Eylül; (129), 62-66

Kızılay Tarih. (2021). <https://kizilaytarih.org/tarihce.html> Erişim: 04.04. 2021

Köksal, Ü. (2017). Trabzon Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti (1918-1950). *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 11(22), 161-208. <https://doi.org/10.18220/kid.313455>

Pulhan, A. N. (1968). *Türk pulları kataloğu*. İstanbul, Türkiye. Pulhan Matbaası.

Şah, U. (2020). Eleştirel söylem analizi: Temel yaklaşımlar. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (7), 210-231.
<https://doi.org/10.46250/kulturder.819362>

Tarlakazan, B. E. (2018). Pul tasarımlarında Osmanlıdan günümüze kadın figürü. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(46), 711-727.
<https://doi.org/10.7816/idil-07-46-10>

Türkiye Hilal-i Ahmer Mecmuası. (1928, Nisan 14) s.80 <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/details/254>
Erişim: 27.03.2021

Yazıcı, K. (2014). Tarih öğretiminde posta pullarının kullanılabilirliğine bir örnek "100 posta pulu ile Türk tarihinden bir kesit-1863-1950 yılları arası". *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, (Prof. Dr. Refik TURAN Özel Sayısı), 5(16), 176-199.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul, Türkiye: Seçkin Yayınevi.

Yıldırım, J. G. (2021). Hemşirelik bakımında kullanılan malzemelerin tarihsel yolculuğu. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 37-44.

Yılmaz, M. (2019). Erken cumhuriyet dönemindeki toplumsal değişimi posta pulları üzerinden okumak. *Milli Folklor*, 16(124), 230-245.